

tarszy kustosz dyplomowany dr Henryk Baranowski (1920–2011)

Starszy kustosz dyplomowany dr Henryk Baranowski należał do grona najwybitniejszych polskich bibliografów i bibliotekarzy.

Urodził się 7 października 1920 r. w Wilnie jako syn Leona i Heleny z Jeżerysów. W latach 1930–1938 uczęszczał do prywatnego Gimnazjum oo. Jezuitów w Wilnie. W listopadzie 1938 r. wstąpił na Wydział Prawa i Nauk Społecznych Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie i studiował do jego zamknięcia w grudniu 1939 r. W pierwszym roku okupacji niemieckiej Wilna pracował jako pokojowy w hotelu „Georges”. W 1942 r. groziło mu powołanie do pomocniczej służby wojskowej i wysłanie na front wschodni, uciekł więc z Wilna na wieś, do oddalonego o kilkanaście kilometrów Niemenczyna, i tam pod zmienionym nazwiskiem pracował jako ogrodnik. W sierpniu 1943 r., schwytany podczas łapanki, został wysłany na roboty przymusowe do Rzeszy Niemieckiej. Z Blankenburga w powiecie Harz wrócił do kraju w sierpniu 1945 r. Po odnalezieniu rodziny (matki i siostry) przyjechał w połowie sierpnia do Torunia. Podjął studia na drugim roku prawa na uniwersytecie w Toruniu i równocześnie rozpoczął pracę w powstającej wówczas Bibliotece Uniwersyteckiej, która mieściła się wraz z Książnicą Miejską w gmachu Towarzystwa Naukowego przy ul. Wysokiej. Studia prawnicze skończył w 1948 r. W latach 1951–1952 odbył uzupełniające studia bibliotekarskie na Wydziale Humanistycznym UMK.

Pracę w Bibliotece Głównej UMK rozpoczął od wolontariatu, opłacanego skromnym stypendium. W październiku 1946 r. otrzymał stanowisko pracownika kontraktowego ze stałą pensją, a następnie przeszedł kolejne stopnie zawodowe: asystenta bibliotecznego, starszego asystenta bibliotecznego i kustosza. Po złożeniu w 1963 r. specjalistycznego egzaminu państwowego, obejmującego całość wiedzy bibliotekarskiej i bibliologicznej, powołany został na stanowisko kustosza dyplomowanego. Oznaczało to przejście do grona nauczycieli akademickich i stanowiło potwierdzenie najwyższych kwalifikacji zawodowych bibliotekarza uniwersyteckiego¹.

W 1974 r. przedłożył rozprawę doktorską pt. „Bibliografia miasta Torunia na tle bibliografii historycznych Pomorza Wschodniego i bibliografii miast Pomorza oraz pozostałych regionów Polski”, napisaną pod kierunkiem prof. Mariana Biskupa, i po złożeniu stosownych egzaminów, decyzją Rady Wydziału Humanistycznego z marca 1975 r. otrzymał tytuł doktora nauk humanistycznych.

Henryk Baranowski mówił o sobie: „Już od V klasy (starego typu) pracowałem w szkolnej bibliotece, nigdy jednak nie miałem chęci kolekcjonowania, po prostu lubiłem dużo czytać i mieć kontakt z książką”². To zamiłowanie do pracy z książką oraz cechy charakteru: szczególna ofiarność i wyjątkowa pracowitość w połą-

¹ Dane do biografii zaczerpnięte z akt osobowych H. Baranowskiego: Archiwum UMK, K-61/2.

² *Homo Bibliographicus: Henryka Baranowskiego zmagania z bibliografią*, oprac. red. A. Domański i M. A. Supruniuk, Toruń, 2001, s. 33–34.

czeniu z bystrością umysłu, wszechstronnymi zdolnościami i znakomitą pamięcią zadecydowały o Jego późniejszych sukcesach w pracy bibliotekarskiej, bibliologicznej i bibliograficznej.

W pierwszych latach powojennych brał bardzo aktywny udział w akcji zabezpieczania, zwożenia i opracowywania księgozbiorów przeznaczonych dla Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu. Był w tym okresie kierownikiem Działu Magazynów i Konserwacji. W 1956 r. Henryk Baranowski został powołany na stanowisko kierownika Działu Gromadzenia i Uzupełniania Zbiorów. Pełnił tę funkcję przez 29 lat z korzyścią dla siebie, ponieważ lubił ten rodzaj pracy, ale przede wszystkim dla dobra Biblioteki. Rozumiejąc potrzeby środowiska naukowego uniwersytetu widział konieczność gromadzenia uniwersalnego księgozbioru, pozwalającego na rozwijanie wszechstronnych badań naukowych, a równocześnie dostrzegł możliwości stworzenia wyspecjalizowanego zasobu odpowiadającego kierunkom badań pomoroznawczych i bałtoznawczych w szerokim znaczeniu tych terminów.

Gromadzenie zbiorów stało się specjalnością Henryka Baranowskiego, a on sam uznanym ekspertem w tej dziedzinie. Stworzył zespół kompetentnych pracowników i przy ich pomocy rozwinął współpracę na polu wymiany wydawnictw z ponad czterystu ośrodkami zagranicznymi i krajowymi, nawiązał kontakty z antykwariuszami i księgarzami pozwalające na zdobycie dzieł rzadkich i poszukiwanych. Dla Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu miało to fundamentalne znaczenie, jej wysoko oceniany w Polsce i Europie księgozbiór swój kształt i kompletność zawdzięcza dr. Henrykowi Baranowskiemu. W pracy zawodowej podjął jeszcze kolejne ważne wyzwania. Od 1 września 1984 r. był zastępcą dyrektora Biblioteki, a w roku 1985 został powołany na stanowisko docenta kontraktowego na okres 3 lat i zatrudniony w Zakładzie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej. Jednak już w 1986 r. prosił o możliwość przejścia na emeryturę ze względu na stan zdrowia. W latach 1986–1993 pracował w Bibliotece na pół etatu, a później regularnie, dwa razy w tygodniu, jeszcze przez wiele lat przychodził do Pracowni Pomoroznawczej, aby kontynuować swoje zamiłowania badawcze.

Henryk Baranowski jest autorem 127 publikacji, w tym 19 pozycji samoistnych wydawniczo, 108 niesamoistnych, w tym 30 recenzji. Znakomitą większość – 77 pozycji stanowią bibliografie. Są bardzo różnorodne: retrospektywne i bieżące, ogólne i specjalne, w przeważającej części powiązane z północną Polską i Europą, zawsze bardzo dobrze przygotowane metodycznie.

Pierwszą i jedną z najważniejszych w jego dorobku jest *Bibliografia kopernikowska*, której pierwszy tom ukazał się w 1958 r., wydany przez PWN, przedrukowany (bez wiedzy autora) w 1970 r. przez nowojorską firmę Lenox Hill Publishing & Distributing Corp. Drugi tom został wydany w 1973 r. na pięćsetną rocznicę urodzin Mikołaja Kopernika, a trzeci w 2003 r. *Bibliografia kopernikowska* zwróciła uwagę środowiska naukowego na młodego toruńskiego bibliotekarza i zapewne z tej przyczyny właśnie Jemu powierzono współautorstwo od dawna postulowanej i oczekiwanej bibliografii pomorskiej. Bieżąca bibliografia historii Pomorza ukazuje się corocznie od wydanej w 1959 bibliografii za rok 1958. Sześć roczników za lata 1958–1960 oraz 1962–1964 zostało opracowanych wspólnie z Władysławem Chojnackim, a za lata 1990–1993 z Urszulą Zaborską. Henryk Baranowski przygotował do druku 36 roczników bibliografii pomorskiej, które łącznie zawierają 35 219 opisanych pozycji.

Dr Henryk Baranowski poświęcił sporo wysiłku i swych bibliograficznych umiejętności bliskim sobie miastom: Toruniowi, z którym związał większość swego dorosłego życia i Wilnu, miejscu urodzenia, dzieciństwa i młodości.

Wszystkie opracowane przez Henryka Baranowskiego lub pod jego redakcją bibliografie są przydatne i zasługują na uwagę, jedną z nich trzeba jednakże wyróżnić szczególnie. Bibliografia czasopism pomorskich, chociaż dzisiaj wymaga uzupełnień, w dalszym ciągu stanowi podstawowe kompendium dla poszukujących informacji o periodykach obszaru byłego województwa bydgoskiego. Opisano w niej wszystkie czasopisma, niezależnie od języka i treści, ukazujące się od 1589 do 1956 r. Miała być jedną z wielu bibliografii obejmujących cały kraj, okazała się być jedyną.

Z prac niepublikowanych niewątpliwie największą wartość ma opracowana wraz z zespołem „Bibliografia zawartości Gazety Toruńskiej 1867–1921”³.

Henryk Baranowski został odznaczony: Złotą Odznaką UMK, Medalem za Zasługi dla Rozwoju Uczelni, Złotym Krzyżem Zasługi, Medalem 40-lecia UMK. W dniu święta uczelni w 1987 r. otrzymał Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, a 19 lutego 1992 r. Medal Komisji Edukacji Narodowej. Spośród wielu nagród i wyróżnień wymienimy Złote Astrolabium przyznane przez Towarzystwo Miłośników Torunia (2003) oraz Nagrodę im. Adama Mickiewicza dla Polskiego Bibliotekarza za rok 2003 wręczoną podczas 48. Międzynarodowych Targów Książki w Warszawie.

Był aktywnym członkiem Towarzystwa Naukowego w Toruniu. Zainicjował powołanie Komisji Bibliografii i Bibliotekoznawstwa przy Wydziale II i przez szereg lat był jej przewodniczącym. W Towarzystwie Bibliofilów im. Joachima Lelewela pełnił funkcje sekretarza, wiceprezesa i w latach 1970–1973 prezesa. Sporządził bibliografię wydawnictw Towarzystwa za okres 1927–1983.

Starszy kustosz dyplomowany dr Henryk Baranowski budził powszechny szacunek, był dowcipny, czasem uszczypliwy, zawsze niezwykle skromny. Kochał muzykę i sztukę, ale nade wszystko kochał swoją Rodzinę. Zmarł w Toruniu 3 marca 2011 r. w wieku 91 lat.

Urszula Zaborska

³ Kartoteka dostępna w Pracowni Pomoroznawczej Biblioteki Uniwersyteckiej UMK w Toruniu oraz w formie elektronicznej pod adresem: http://www.bu.umk.pl/gazeta_torunska/.